

ВІДГУК
офіційного опонента
на дисертаційну роботу Борець Олесі Анатоліївни
«Психологічні особливості мотивації особистості
у процесі пошуку роботи»,
представлену до захисту на здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю 053 «Психологія»

В останні десятиліття проблеми працевлаштування стали актуальним предметом наукового пошуку, оскільки ринок праці не забезпечує необхідної кількості робочих місць, а випускники університетів усе частіше працюють не за спеціальністю. Багатоаспектний характер пошуку роботи зумовлює важливість дослідження цього процесу, а отже, передбачає аналіз взаємодії комплексу чинників, що визначають поведінку особистості під час пошуку роботи. Зважаючи на це, дослідження психологічних особливостей мотивації особистості у процесі пошуку роботи є актуальним і своєчасним. Відтак, дисертаційне дослідження Борець Олесі Анатоліївни має безумовну науково-практичну цінність, *є актуальним та перспективним.*

У *вступі* обґрунтовано актуальність проблеми дисертаційного дослідження, ступінь її розробленості, доцільність і новизну досліджуваної теми, виявлено її зв'язок із науковими програмами, планами, визначено об'єкт, предмет, мету, завдання, теоретико-методологічні основи та методичну базу дослідження. Викладено наукову новизну, теоретичне і практичне значення роботи. Представлено інформацію про апробацію результатів дослідження, впровадження їх у практику та публікації з теми дисертації.

Наступні розділи дисертації є чітко структурованими, у них логічно подані результати теоретичного аналізу та емпіричного дослідження відповідно до визначених мети й завдань.

У *першому розділі* «Теоретичні основи формування мотивації до праці в особистості в процесі пошуку роботи» представлено основні підходи і

концепції зарубіжних та вітчизняних науковців щодо розгляду проблеми. Визначено та описано чинники, які впливають на мотивацію особистості.

Цікавим і продуктивним у науковому сенсі є розуміння мотивації як складного соціально-психологічного утворення, яке є наслідком дій багатьох складових елементів людської психіки і поведінки, де важливими є спосіб життя, інтереси й потреби, орієнтація на певні життєві цілі та шляхи їх досягнення.

У розділі систематизовано та описано низку внутрішніх та зовнішніх чинників, що впливають на мотиваційну сферу особистості, яка шукає роботу. Привертає увагу здійснений аналіз наукових підходів щодо розуміння виокремлених чинників, який дозволив О.А. Борець розробити й обґрунтувати теоретичну модель мотиваційної сфери особистості в пошуках роботи. Модель включає в себе чотири складові: потребову, складову мотивів, ціннісну та спрямовально-настановчу складові. Чотири складові мотивів є циклічними та взаємозалежними.

Поняття «мотивація особистості в процесі пошуку роботи» трактується дисертанткою як система процесів, мотиваційних чинників і спонукань у сфері індивідуальної психічної діяльності особистості, що породжує активність і визначає індивідуальну спрямованість особистості, яка перебуває в процесі пошуку роботи, на досягнення особистих цілей і пошук шляхів задоволення потреб.

У другому розділі «Емпіричне дослідження психологічних особливостей мотивації особистості, що перебуває у процесі пошуку роботи» представлено комплекс методик дослідження психологічних особливостей мотивації особистості, яка перебуває в процесі пошуку роботи. Висвітлено ключові тенденції формування мотивації в особистості з різним типом зайнятості, яка перебуває в пошуку роботи.

Проведений порівняльний аналіз особистісної спрямованості та установок осіб із різним типом зайнятості, які шукають роботу, довів, що для

безробітних взаємодія з іншими людьми відіграє більше значення, ніж для студентів і зайнятих осіб.

Серед емпіричних результатів привертає увагу дослідження ціннісної ієрархії особистості в пошуку роботи, котре виявило значні відмінності в групах досліджуваних за показниками цінностей «альтруїзм», «егоїзм», «праця», «влада», «гроші». Так, найважливішою цінністю для безробітних виявилися «альтруїзм» та «праця», у групі студентів значно вищими були показники цінностей «влада» та «гроші».

Варто також відзначити надійність отриманих результатів, яка забезпечується репрезентативністю вибірки та комплексом математико-статистичних методів опрацювання даних (t-критерій Стьюдента, критерій U-Манна-Уїтні, кореляційний аналіз, факторний аналіз із застосуванням техніки варімаксальної ротації).

Безперечною заслугою О.А. Борець, окрім кількісного опису показників, що входять до мотиваційної сфери особистості в пошуку роботи, є якісна інтерпретація виявлених індивідуально-психологічних особливостей мотиваційної сфери особистості залежно від типу зайнятості.

Завдяки підбору репрезентативної вибірки і методик дослідження можна говорити про високу наукову цінність отриманих результатів.

У *третьому розділі* «Формування мотиваційної сфери особистості з різним типом зайнятості, що перебуває в процесі пошуку роботи» представлено теоретичне обґрунтування, загальні принципи будови, основні складові та зміст програми формування позитивної мотивації до пошуку роботи в осіб із різним типом зайнятості залежно від визначених психологічних особливостей кожного типу зайнятості; наведено результати експериментальної перевірки впровадження цієї програми.

Особливістю програми формування позитивної мотивації до пошуку роботи в студентів є розроблена система комплексного психологічного впливу, спрямованого на стимулювання цілепокладання, мотивування до

саморозвитку особистісних якостей, формування активної життєвої позиції в новому для них середовищі, позитивної мотивації та готовності до змін.

Найбільш цінним компонентом програми формування мотиваційної сфери особистості з різним типом зайнятості, яка перебуває в процесі пошуку роботи, є розроблена автором програма психологічного тренінгу формування позитивної мотивації до пошуку роботи, який характеризується чіткою структурою, містить ефективну комунікативну складову.

Перевірка ефективності впровадження програми формування позитивної мотивації до пошуку роботи продемонструвала її позитивний вплив, який було підтверджено за допомогою критерію U-Манна-Уїтні. Динаміка змін дала можливість зробити висновок, що програма підтримки безробітних сприяє підвищенню рівня мотивації безробітних до пошуку роботи, допомагає актуалізувати внутрішні ресурси, знайти дієві способи самопідтримки в ситуації безробіття.

Висновки, які робить здобувачка, чітко сформульовані та переконливі. Вони синтезують усі основні результати дослідження, засвідчують виконання поставлених завдань і досягнення мети дисертаційної роботи. О. А. Борець довела, що дослідження психологічних особливостей мотивації особистості в процесі пошуку роботи є актуальною науковою проблемою, теоретично обґрунтованою та емпірично доведеною; такою, що має чітко продемонстровану *наукову новизну та безсумнівне практичне значення*.

Ознак порушення дисертанткою академічної доброчесності не встановлено.

Оцінюючи зміст дисертації, необхідно відзначити, що авторка продемонструвала себе науковцем, спроможним знайти й обґрунтувати новий погляд на вирішення наукової задачі. Результати дослідження висвітлені в 5 статтях та 4 тезах. Робота пройшла достатню апробацію та впровадження на міжнародних і всеукраїнських конференціях.

Представлений у дисертації матеріал, його психологічний аналіз та інтерпретація, детальні висновки не викликають заперечень. Водночас доцільно висловити деякі зауваження та побажання:

1. Перший розділ дисертації дещо переобтяжений аналізом теорій мотивації, який варто було б подати лаконічніше, натомість акцентувавши більшу увагу на психологічних особливостях формування мотиваційної сфери особистості, яка шукає роботу.

2. Аналізуючи емпіричні дані структури мотивації діяльності особистості з різним типом зайнятості, яка шукає роботу, раціонально було б запропонувати інтерпретаційну схему якісної диференціації мотиваційних чинників пошуку роботи для досліджуваних груп, що дозволило б у перспективі побудувати інтегральний мотиваційний профіль особистості, яка шукає роботу.

3. У третьому розділі дисертації визначено комплекс психологічних впливів, які мають найбільш суттєве значення для формування позитивної мотивації. Думаю, до цих впливів варто було б включити низку прицільних ефективних методів, які сприятимуть подоланню бар'єрів формування мотивації до пошуку роботи.

4. Вважаю, що, досліджуючи особливості мотивації особистості в процесі пошуку роботи, цікаво було б проаналізувати специфіку прояву готовності до пошуку роботи в представників різних вікових та гендерних груп. Такі дані значно збагатили б емпіричні результати дисертації.

5. Структура програми психологічного тренінгу формування позитивної мотивації до пошуку роботи для безробітних осіб представлена в роботі за блоками, проте зрозумілішою для користувачів вона була б за умови більш чітких планів занять, конкретних вправ і технік тощо.

6. Попри загальну орфографічну та стилістичну вивіреність праці, у тексті зустрічаються окремі мовностилістичні неточності.

Однак висловлені зауваження не знижують цінності та загальної позитивної оцінки дисертації. Здобувачка проявила самостійність у розробленні

складної наукової проблеми, здійснила продуктивний теоретичний аналіз і отримала вагомні наукові результати.

На основі проведеного аналізу роботи можна стверджувати, що дисертаційна робота «Психологічні особливості мотивації особистості в процесі пошуку роботи» є цілісним завершеним дослідженням, що має наукову новизну, теоретичне та практичне значення, містить результати, які є важливими як для науковців, так і для практиків. Опубліковані наукові праці здобувачки повністю відображають основні положення дисертації. Це дає підстави для висновку про те, що дисертація Борець Олесі Анатоліївни на тему: «Психологічні особливості мотивації особистості в процесі пошуку роботи» є значним внеском у розроблення сучасних проблем у сфері мотивації особистості безробітного, як за змістом, так і за оформленням повністю відповідає вимогам «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 06.03.2019 р. № 167, які висуваються до дисертацій із присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 053 – «Психологія».

Офіційний опонент –

Професор кафедри педагогіки та психології
освітньої діяльності
Запорізького національного університету
Заслужений працівник освіти України,
доктор психологічних наук, професор

Н. Ф. Шевченко

Вчений секретар

О. А. Проценко

Підпис *Шевченко*
засвідчую *Н.Ф.*

НАЧАЛЬНИК
ВІДДІЛУ КАДРІВ

